

Un futur digne per a la humanitat

MIQUEL PORTA PERALES

ASSAIG

Lluís Roda, *Sobreviure a la contemporaneïtat*. Premi Joan Maragall. Cruïlla. Barcelona, 2002.

L'assaig de producció pròpia en llengua catalana és gairebé inexistent. Un parell de noms i poca cosa més. En el si d'aquest desert, cal celebrar l'aparició de *Sobreviure a la contemporaneïtat*, treball amb què l'escriptor i poeta valencià Lluís Roda va guanyar el premi Joan Maragall 2001. Diguem-ho sense cap mena de circumloqui: Lluís Roda ha escrit un dels millors assajos catalans de les últimes dècades. Per començar, cal remarcar que l'autor –contràriament al que sol ser habitual amb els assagistes que no ho són i ens donen bou per bèstia grossa– no ens ofereix un llibre de divulgació o un refregit més o menys ben estructurat del que han dit els altres, sinó un assaig. És a dir, una reflexió pròpia, sovint arriscada, i sempre sense complexos ni concessions a la correcció filosòfica i política imperant. En aquest sentit, cal considerar Lluís Roda com un autèntic assagista, perquè –perdonin la redundància que en aquest cas és necessària– assaja, o

sia, pensa més enllà dels tòpics i els camins freqüentats.

Si la capacitat d'assajar de Lluís Roda constitueix una agradable sorpresa, el mateix es pot dir –passant de la forma al contingut– de la substància de la seva reflexió. A *Sobreviure a la contemporaneïtat*, tot trencant les unanimitats existents, en un brillant exercici de dissidència intel·lectual, el nostre autor gosa qüestionar algunes de les veritats del nostre temps. Lluís Roda, per exemple, arremet contra la tolerància, erròniament considerada com un bé en si mateix, i prefereix denunciar els intolerants, en lloc de predicar una comprensió que sovint esdevé una amenaça per a la convivència. ¿El sistema? No és dolent per definició, som nosaltres els que el fem dolent. ¿Les persones i les coses? No totes mereixen el mateix respecte. ¿El futur? No tot és possible, se'ns diu. I, d'altra banda, cal no entestar-se a salvar a qui no ho desitgi. ¿L'igualitarisme? Una fallàcia. ¿Els drets humans? D'acord, però tam-

L'assagista i poeta Lluís Roda

bé hauríem de parlar dels deures humans. Més: l'assagista afirma que es pot distingir entre el bé i el mal, desconfia de qui no es desdiu, creu que s'han d'eliminar les conductes antisocials, afirma que premiar i castigar és un deure que permet de no caure en la indiferència, sosté que no és segur que existeixi el dret a fer el que es vulgui i sospita que val més salvar el món que el país. ¿Alguna proposta? Lluís Roda –d'una manera no gens ensucrada, i no gens religiosa tot i utilitzar de vegades l'exemple de Jesús– reivin-

dica la bona conducta, la responsabilitat, l'amor, la dignitat, la lleialtat, l'honoradesa, la moral, l'altruisme, el mèrit, la disciplina, el sacrifici, la competència. I, sobretot, demana de garantir la llibertat amb allò que necessita per existir: consciència i responsabilitat. I és que si no som responsables dels nostres actes, conclou l'autor, podem enverinar la llibertat amb l'excusa de la llibertat.

Lluís Roda ha escrit un assaig excel·lent que no busca altra cosa

que assenyalar les condicions que poden fer possible un futur digne i ordenat per a la humanitat. I l'ha escrit sense els tics habituals que limiten tantes anàlisis i propostes que neixen carregades amb un llast ideològic literalment insuportable. En l'esmortèit paisatge assagístic en què vivim, *Sobreviure a la contemporaneïtat* és el més semblant a una alenada d'aire fresc. I ho és perquè Lluís Roda no sols s'atreveix a pensar per compte propi i contra tota veritat establerta, sinó perquè –dit col·loquialment– té el cap molt ben moblat.

POESIA

Nuesa de guarniment

CONCHA GARCÍA

Kepa Murua, *Cardiolemas*. Calambur. Madrid, 2002.

En poesia, el lloc en què es col·loca el jo és tan important com el grau de metàfores o d'imatges que es vulgui donar al poema. Per exemple, un jo que es distancii poc de l'autor pot resultar tediosament autobiogràfic tret que hi posi la deguda distància i això és molt difícil de calcular. Llegint els poemes de *Cardiolemas*, últim poemari de Kepa Murua (Zarautz, 1962), em vaig tornar a preguntar sobre el jo i vaig arribar a la conclusió que un dels aspectes que més m'agraden de la seva poesia és precisament el tractament que li atorga, i és que a base de fragments revela una realitat molt poc complaent. El primer poema, *Barrotes*, és bastant significatiu: "*Espuelas de cabeza rapada / el labio que no nos pertenece / y de tan callado / sienten las manos cien barrotes...*". Un jo precipitat que des de la mudança d'un altre col·lectiu es mostra esmorteït, i ens permet entrar en aquest doble discurs precipitat i basat en pensaments fugaços en què la memòria porta a l'escriptura i no el contrari.

Kepa Murua despulla la frase de tot el seu guarniment arbitrari i no recorre als llocs comuns. No obstant això, una certa veladura emocional obliga el lector a detenir-se en alguns moments. Estem davant uns poemes en què s'ha de mirar la realitat en totes les seves dimensions. Com si traguéssim el cap per una finestra on no sols pots veure el carrer i els seus vianants, sinó que també es pot percebre l'ambient agressiu o col·lapsat del paisatge. I és que aquest jo ens està mostrant constantment un conflicte, no el del poeta en primera persona, sinó el de qui pren consciència que pertany a una col·lectivitat també en conflicte, i d'això es dedueix aquests encertats versos: "*El sentimiento, el mestizaje, / el recurso para ser libre. El fragmento*". En anteriors llibres de Kepa Murua com ara *Siempre conté hasta diez y nunca apareciste* (1999) i *Cavando la tierra con tus sueños* (2000) es reflecteix també el conflicte que sembla viure des del seu origen basc i la realitat del seu país. Per això, el jo, retallat tantes vegades en un lloc en què el dolor és el que assola, transmet, a través d'una voluntat d'existir en harmonia amb el mitjà i amb la memòria, una sèrie d'imatges també retallades, com si hagués volgut salvar d'un gran panell pintat només aquells fragments veritablement significatius. I en aquest mostreig també apareix el desencant de l'amor, no de l'estimada, sinó de la idea de l'amor transmesa culturalment, aquest tedi i buit que produeix la sensació d'estar limitat: "*Ya lo dijo la inocencia, sumar renuncios / es querer demasiado, decir adiós a un amor / es beber del rayo / o querer otro tanto de sueño*". Les il·lustracions del dibuixant Mintxo Cemillán reforcen la idea de solitud i tancament en aquesta presó metafòrica de la soledat, en què només les paraules propicien una manera d'alliberar-se. I, per descomptat, la manera de dir-les, com si amb la cua de l'ull el poeta busqués còmplices, és el que posa en moviment la consciència del lector. Com deia Alejandra Pizarnik, necessitem un lloc en què l'impossible es torni possible. És al poema, particularment, on el límit del possible és transgredit de veritat, arriscant-se.

D'uns quaderns esbocinats

MELCION MATEU

POESIA

Josep Lluís Badal, *O pedra*. Proa. Barcelona, 2002.

Fins fa poc, Josep Lluís Badal ha estat tan sols l'autor de *La casa sense ombra*, un conjunt de relats que combinava el to elegíac amb un sentit de l'humor agre, els personatges ficticis amb la mitificació del paisatge autobiogràfic i la frase curta amb els paràgrafs llargs. *O pedra* ens el presenta com a poeta, i és remarcable la intensa afinitat que hi ha entre aquest poemari i l'anterior recull de relats. Ezra Pound solia dir que hi havia més escriptors que fracassessin per falta de personalitat que per falta d'intel·ligència, i després de llegir aquests llibres crec que tothom estaria d'acord a l'hora d'afirmar que a Josep Lluís Badal no li falta cap d'aquestes dues qualitats.

O pedra pertany al mateix univers que *La casa sense ombres*: hi ha un escenari rural que sovint desperta els fantasmes del passat; un gust pel llenguatge rotund que porta ocasionalment a doble-

gar l'ortografia per marcar-la dialectalment (i adopta, com ja havia fet abans, solucions simplificadores, com ara *quartufos*); i hi ha, finalment, una atenció gairebé obsessiva per alguns objectes quotidians que fa sospitar –llegiu els advertiments de l'autor– que rere seu s'hi amaga alguna cosa més, quelcom que els eleva a categoria de símbols.

El llibre es divideix en tres quaderns que apareixen en estat fragmentari: les tres parts del poemari es titulen, respectivament *Del quadern tercer*, *Del quadern quart* i *Del quadern cinquè*. És lícit preguntar-se, doncs, si l'autor ha escrit mai els quaderns previs o els poemes que aparentment hi manquen. En tot cas, l'aparença fragmentària no és casual ni buida de significat, perquè els poemes de Badal no funcionen amb els mecanismes racionals de la poesia corresponent al que Gabriel Ferrater anomenaria "la forma realista": les composicions, sovint, tenen l'aparença d'un mosaic en el qual conviuen veus anònimes, imatges casolanes i escenaris plens de misteri.

I tanmateix, als meus ulls, la poesia de Josep Lluís Badal se m'apareix com a poesia de l'experiència: potser no en el sentit habitual del terme, ja que no es-

criu en l'esmentada forma realista, però sí en el sentit que Badal és un poeta que en certa manera inscriu la pròpia experiència com a clau interpretativa del poema, i d'aquí, potser, la deliberada obscuritat de moltes de les seves composicions.

La varietat formal del llibre, d'altra banda –Badal practica des del sonet sense rima fins al poema en prosa–, es veu compensada per la profunda unitat temàtica i de to.

Els seixanta-vuit poemes d'*O pedra*, la majoria molt breus, reflexionen sobre la pròpia identitat a partir de la barreja de veus –la veu del pare, la de l'adult i la del fill (o filla?), segons el psicòleg Eric Berne, són les parts integrants de tota personalitat individual–; els salts temporals de les composicions porten a reflexionar sobre el pas del temps, el pes de la història i el tancament de tot cicle vital. La veu del Badal és aspra –i a estones cacofònica, com la de Bartomeu Fiol– i ens dibuixa paisatges inquietants en els quals de tant en tant se sent el crit del jo: un crit que, en definitiva, potser és l'espai propi de la lírica, i que complementa –sense superar-lo ni anorrear-lo– el vessant de Badal com a narrador.